

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата філологічних наук, доцента
Пальчевської Олександри Святославівни
на кандидатську дисертацію Бутковської Оксани Степанівни
«Структурно-семантичні особливості термінів соціолінгвістики в
українській, польській та англійській мовах»
на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук зі спеціальності
10.02.15 – загальне мовознавство. – 301 с.

Подана до захисту дисертація Бутковської Оксани Степанівни «Структурно-семантичні особливості термінів соціолінгвістики в українській, польській та англійській мовах» є за своєю скерованістю дисертаційним дослідженням, що, як можна з повною вірогідністю стверджувати, посяде свою нішу у царині загального мовознавства. Роботу присвячено розгляду номінативних засобів української, польської та англійської мов, що фіксують структурно-семантичні особливості термінологічного слововживання соціолінгвістики.

Термінам та особливостям їх різноаспектного функціонування присвячено дослідження українських та закордонних вчених починаючи з кінця минулого століття (див. праці Н. Д. Арутюнової, Н. Д. Бабиц, Т. Р. Кияка, А. Л. Міщенко, А. В. Суперанської, Т. А. van Dijk, Н.-R. Fluck, L. Hoffmann, Н. Vater та багатьох інших). Мови фахової комунікації, які почали викликати посилений інтерес лінгвістів в контексті структури, семантики, когнітивістики, вивчення мотиваційних моделей творення, є об'єктом маргінальних досліджень нового, мовного середовища, що постійно поповнюється новими термінами та термінологічними сполуками завдяки проникненню у нові царини науки та технологій. Вищезгадане підтверджує безсумнівну актуальність праці Оксани Степанівни Бутковської, яка у своїх наукових пошуках зосередилась на комплексному вивченні структурно-семантичних особливостей термінів соціолінгвістики в трьох мовах, встановленні системотвірних параметрів, загальних і специфічних для

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Вхідний № 825
29.09 2016 р.

кожної мови, особливостей рекламного соціолінгвістичного дискурсу, а також визначенні кваліфікаційних ознак лінгвістичної термінології, що забезпечують ефективне позиціонування такого типу терміна.

У фокусі її уваги перебувають термінологічні одиниці (лексичні, словосполучення), в яких втілюються специфічні для соціолінгвістичного дискурсу концептуальні сфери (мовна ситуація, мовна політика, політична комунікація). Останні утворення, таким чином, становлять **об'єкт** дослідження, а **предметом** виступають особливості їх структури і семантики, їх спільні та відмінні характеристики-властивості, що забезпечують сприйняття останніх у різномовному розрізі.

Метою роботи є намагання виявити структурні ознаки одно-, дво-, три- і багатокomпонентних соціолінгвістичних термінів та з'ясувати їх семантику в ході аналізу терміносистем української, польської та англійської мов у зіставному аспекті.

Теоретично послідовним і виваженим є шлях, котрим авторка йде до реалізації поставленої мети. Загальними методологічними принципами, що ними керується дослідниця, є антропоцентризм, системність та визнання ключової ролі мови у когнітивній діяльності людини. Конкретні методи та прийоми дослідження визначаються метою, завданнями та матеріалом дослідження і включають лексико-семантичний аналіз, структурний (компонентний) аналіз, метод інтерпретацій, зіставний аналіз.

Можна зазначити, що рецензована праця, по-перше, в цілому відповідає духові сучасних лінгвістичних досліджень, зокрема напрямкам лінгвотермінознавства та ономасіології, а, по-друге, сама авторка доклала максимальних зусиль, щоб аналіз матеріалу виглядав глибоким та науковим. Більше того, наукова праця видається такою, що має велику й цікаву перспективу розробки, адже на сьогодні існує дуже багато лакун, які стосуються досліджень різних терміносистем загалом та лінгвістичної сфери як такої є досить рідкісними.

Окрім згаданих вище, хотілось би наголосити ще на декількох позитивних моментах праці:

а) розвиваючи традиції вивчення термінології дисертантка концентрується на новому, майже не охопленому українськими мовознавцями сегменті – соціолінгвістичній термінології; б) у роботі терміни досліджуються з точки зору двох позицій: структурного (див. Розділ 2) та семантичного (див. Розділ 3); в) у ній уперше здійснено аналіз лексико-семантичного наповнення термінологічних полів у межах кожної із досліджуваних мовних систем української, польської та англійської, що дозволяє виокремити структурно-семантичні маркери у контексті системного існування соціолінгвістичних реалій г) у роботі органічно поєднано аналіз мовного матеріалу однієї мови з дослідженням міжмовних особливостей термінології; д) окрім безсумнівної актуальності в контексті мовознавчих розвідок робота містить цінні практичні вказівки, адже соціолінгвістика відноситься до тих сфер мовознавства, які сьогодні розвиваються напевно найшвидше.

Наукове дослідження чітко структуроване й складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (447 позицій) та додатків.

У вступі обґрунтовується вибір теми, її актуальність, наукова та практична новизна, методологічна база, формулюються мета й завдання дослідження, вказується ступінь апробованості отриманих результатів, мотивується структура роботи.

Перший розділ присвячено розгляду становлення та розвитку термінознавчої теорії та визначенню авторського розуміння її ключових понять, також розкриває шляхи пізнання структури і семантики термінів з метою виявлення їх спільних та відмінних ознак в трьох мовах (*зіставний метод*).

Враховуючи динаміку розвитку та особливості функціонування соціолінгвістичних термінів, відображених у різних мовах, у другому розділі

здобувачка наукового ступеня фокусує увагу на детермінації структурних ознак одно-, дво-, три- та багатокомпонентних термінів.

Вивчення технологій позиціонування семантичної структури, спільних й відмінних семантичних ознак, парадигматичних відношень термінів соціолінгвістики, якому присвячено останній, третій розділ – один з кращих компонентів дисертації О. С. Бутковської. Адже аналіз мовних та позамовних факторів, які у сукупності складають номенклатуру соціолінгвістики як національно марковане ментальне уявлення, зумовив виконавицю дисертації звернутися до виокремлення сутності «соціолінгвістичних» понять та слушно зауважити, що «міжмовне зіставлення терміносистем дозволяє виявити, які саме мовні одиниці можуть бути використані для забезпечення адекватного перекладу безеквівалентних термінів, виходячи з ресурсів загальноживаної і спеціальної лексики» (див с.171).

Позитивне враження складають додатки до дисертації п. Бутковської. Висновки дисертації чіткі й логічні, такі, що впливають з основної частини дисертації та узагальнюють її основні концептуальні положення. Особливо привертає увагу Додаток М, який за умови певного доопрацювання може функціонувати як самостійний глосарій соціолінгвістичних термінів.

Автореферат повністю відбиває зміст дисертації, а також відповідає всім технічним вимогам, що висуваються до робіт такого типу.

Завершуючи огляд дисертації, хотілося б запросити дисертантку до дискусії, вказавши на деякі моменти, які, на наш погляд, потребують пояснень.

1. Дисертація є зразком поєднання логічних у такому випадку структурно-семантичних підходів, що свідчить про достатню наукову ерудицію авторки. Однак, окремі твердження авторки видаються дещо спірними та дискусійними. Наприклад, аналізуючи базове визначення соціолінгвістичного терміна на достатньо потужній джерельній базі авторка не проводить чіткої диференціації ознак останнього (с. 20): «З огляду на висловлені міркування мовознавців, *соціолінгвістичний термін* визначаємо

як слово чи словосполучення, яке позначає поняття соціолінгвістики, має чітку дефініцію, що розкриває сутнісні ознаки цього поняття та засвідчує його зв'язок з іншими поняттями в межах терміносистеми». У такому випадку до царини соціолінгвістики потрапляють, так-звані, загальнолінгвістичні терміни, як от: *językowy obraz świata, borrowing, native speaker – nonnatives., рідна мова – іноземна м.* і багато інших. Можливо авторці вартувало б приділити час створенню оригінальної семантичної моделі виокремлення саме соціолінгвістичного терміна.

2. У третьому розділі, проводячи семантичний та лексикографічний аналіз номінацій *політична комунікація – komunikowanie polityczne – political communication* авторка робить висновки про схоже семантичне навантаження останніх: актуалізують інтегральний компонент 'transmission of political information', який є семантично тотожним у трьох мовах (цит. с.147). В окремих випадках, як, наприклад, у додатку М дисертантка представляє ці категорії як синоніми: «англ. *political communication*, пол. *komunikowanie polityczne*, укр. *політична комунікація* – процес обміну політичною інформацією між елементами політичної і суспільної систем (діячами політики, ЗМІ, суспільними групами та індивідами) з метою досягнення суспільної згоди, прийняття й обґрунтування соціально-політичних рішень». (цит. с.298). Насправді ж кожна з цих номінацій має чітке, хоча й близьке «за духом», концептуальне навантаження. Відтак, механічність у використанні останніх, зведення їх у міжмовний синонімічний ряд є, на наш погляд, не виваженим.

3. Фактичний матеріал дисертації становлять 363 терміни української, 355 польської та 364 англійської мов, зібрані методом суцільної вибірки із лінгвістичних словників, енциклопедій та соціолінгвістичних праць (загальний обсяг джерел – понад 810000 слововживань). Та, на нашу думку, додаткове використання корпусів текстів сприяло б уточненню та деталізації семантики ключових для дослідження, контекстів. Наприклад термін

англійської мови first language згадується у Corpus of Contemporary American English у 431 контексті.

4. Хоча робота в технічному плані оформлена охайно, в ній трапляються орфографічні й стилістичні недогляди (с. 15, 38, 86 та ін.).

Висловлені зауваження не коригують позитивної оцінки роботи О. С. Бутковської. Робота є актуальною для загального мовознавства, компаративістики, термінознавства, інших мовознавчих та суміжних галузей. Незаперечною є наукова новизна дослідження, яка полягає у розробці методики поетапного моделювання термінологічних полів, яка може бути застосована під час досліджень інших терміносистем. Дисертація «Структурно-семантичні особливості термінів соціолінгвістики в українській, польській та англійській мовах» є завершеним, самостійним науковим дослідженням. Одержані в ній результати мають теоретичне і практичне значення.

Основні положення дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені в публікаціях його автора, а зміст автореферату є ідентичним дисертації. Враховуючи вищесказане, маємо підстави стверджувати, що вона відповідає вимогам до такого типу робіт, а її авторка Бутковська Оксана Степанівна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри технічного перекладу
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

О. С. Пальчевська

Підпис кандидата філологічних наук, доцента кафедри іноземних мов та технічного перекладу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності Пальчевської О. С. посвідчую.

Вчений секретар університету
доктор сільськогосподарських наук,
професор

А. Д. Кузик